

แนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพ ทางการแพทย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ศรีสุดา ลุนพุมิ¹, ศิราณี ศรีหามาศ^{2*}, ชลکار ทรงศรี³, สถาพร แฉวงจันทร์⁴
แสงดาว จันทรดี⁵, วิสุมิ โนนจิต⁶, กำพร ดานา⁷

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อศึกษาแนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่ 1) ศึกษาสถานการณ์ผู้พิการและความต้องการจัดบริการสุขภาพ โดยใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก 2) ศึกษากระบวนการจัดบริการของกองทุนฟื้นฟู ด้วยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และเวทีคั่นข้อมูล 3) พัฒนาแนวทางการจัดบริการสุขภาพด้วยการสนทนากลุ่ม พื้นที่จังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างเดือนตุลาคม 2566 ถึงเดือนเมษายน 2567 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟู 991 คน ผู้บริหารจัดการ 3 คน ผู้จัดบริการ 5 คน และเครือข่ายที่ขอรับการสนับสนุนจากกองทุน 5 แห่ง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ผู้พิการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 63 ปี ($SD=20.41$) มีความพิการทางการเคลื่อนไหว ร้อยละ 67.90 และมีโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 27.50 กระบวนการจัดบริการสุขภาพครอบคลุม การสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ การเข้าถึงบริการฟื้นฟู การฟื้นฟูทางกายภาพ การปรับสภาพแวดล้อม และการติดตามผล ผลลัพธ์สำคัญพบว่า ผู้พิการเข้าถึงบริการสุขภาพได้มากขึ้น ลดความทุกข์และภาระของครอบครัว เรียนรู้ทักษะการปรับตัวและทำกิจกรรมในชุมชน การพัฒนาแนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟู ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการเข้าถึงบริการ 2) พัฒนาความร่วมมือเครือข่าย 3) พัฒนารูขี้อยู่รับบริการ 4) พัฒนากบิบาล/ผู้ดูแล และ 5) สร้างการมีส่วนร่วมชุมชน ข้อเสนอแนะ พัฒนาความร่วมมือทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูในระดับจังหวัด และระดับชุมชน ระหว่าง อบจ. รพ.สต. สสจ. โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลจังหวัด และคลินิกมนุษย์ลื้อเพื่อบูรณาการการจัดบริการอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดบริการสุขภาพ, กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์, การมีส่วนร่วมของชุมชน

¹อาจารย์ และสังกัดวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ขอนแก่น คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

^{2,5}ผู้ช่วยศาสตราจารย์และสังกัดวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ขอนแก่น คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และสังกัดคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

⁴อาจารย์ และสังกัดวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

⁶อาจารย์ และสังกัดวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ชัยนาท คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

⁷อาจารย์ และสังกัดวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก

*Corresponding Author; ศิราณี ศรีหามาศ , Email: siranee.s@bncnk.ac.th

Received: November 06, 2025; Revised December 15, 2025; Accepted December 16, 2025

A Model for Providing Healthcare Services Through the Medical Rehabilitation Fund with Community Engagement

*Srisuda Lundpath¹, Siranee Sihapark^{2*}, Chonlakarn Songsri³, SathaponThaeochanthuek⁴,
Saengdao janda⁵, Wisut Nochit⁶, Kamthorn Dana⁷*

ABSTRACT

This mixed-methods research aimed to study and develop a model for organizing healthcare services under the Medical Rehabilitation Fund with community participation. The study was conducted in a Northeastern province of Thailand (October 2023 – April 2024). The research employed three phases: 1) Assessing the situation and healthcare needs of people with disabilities; 2) Analyzing the Fund's service provision process; and 3) Developing a model. The sample included 991 service recipients, 3 administrators, 5 providers, and 5 network organizations. Key findings: The majority of recipients were females (average age 63, $SD=20.41$), primarily with mobility impairment (67.90%) and hypertension 27.5%. The existing services covered medical equipment, rehabilitation access, physical therapy, environmental adjustments, and follow-up. Outcomes showed that people with disabilities gained greater service access, reduced family burden, and improved coping skills and community participation. The developed service guidelines comprised five components: 1) Promoting service accessibility; 2) Developing network collaboration; 3) Developing a service recipient database; 4) Developing caregivers/attendants; and 5) Building community participation. Recommendation: To ensure sustainable and integrated service delivery, the study recommends developing collaborative mechanisms for the Medical Rehabilitation Fund at provincial and community levels, involving the Provincial Administrative Organization (PAO), Sub-district Health Promoting Hospitals (HPH), and provincial/community hospitals.

Key word: Health Service, Medical Rehabilitation Funds, Community Participation

---

¹ Lecturer and Boromarajonnani College of Nursing Khon Kaen

^{2,5} Assistant Professor and Boromarajonnani College of Nursing Khon Kaen

³ Assistant Professor and Faculty of Nursing, Udon Thani Rajabhat University

⁴ Lecturer and Prachomklao College of Nursing Phetchaburi

⁶ Lecturer and Boromarajonnani College of Nursing Chainat

⁷ Lecturer and Srimahasarakham Nursing College

บทนำ (Introduction)

จำนวนผู้พิการทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2022 มีผู้พิการมากกว่า 1.3 พันล้านคน เพิ่มขึ้นจาก 1.0 พันล้านคน ในปี 2012¹ สำหรับประเทศไทย พบว่าจำนวนผู้พิการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.5 ในปี 2560 เป็นร้อยละ 6.0 ในปี 2565 ผู้พิการส่วนใหญ่มีความบกพร่องด้านการเคลื่อนไหว และปัญหาสุขภาพคิดเป็นร้อยละ 45² คุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง³ โดยมีปัจจัยสำคัญที่สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ได้แก่ สุขภาพกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อม⁴ อย่างไรก็ตาม ผู้พิการจำนวนหนึ่งยังไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์และการฟื้นฟูสมรรถภาพ เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเดินทาง ค่าใช้จ่าย และการขาดอุปกรณ์ช่วยเหลือ รวมทั้งยังมีความ การปรับสภาพแวดล้อม ฝึกอาชีพ และการได้รับการ กำลังใจผ่านกิจกรรมชุมชน^{2,5}

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับสิทธิและสวัสดิการของคนพิการและผู้ดูแล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560⁶ ซึ่งกำหนดให้รัฐสนับสนุนคนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2566–2570) มีวิสัยทัศน์ให้ “คนพิการเข้าถึงสิทธิได้จริง ดำรงชีวิตอิสระ และมีศักดิ์ศรีในสังคมอย่างยั่งยืน”⁷ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2554 กระทรวง

สาธารณสุขและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติร่วมกับภาคีเครือข่าย ได้ขยายบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ให้ครอบคลุมคนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูหลังเจ็บป่วยเฉียบพลัน พร้อมสนับสนุนงบประมาณและการบริหารจัดการกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพระดับจังหวัด โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินงานสำหรับ องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่พร้อมเข้าร่วมบริหารจัดการกองทุน เพื่อให้ผู้พิการและผู้สูงอายุเข้าถึงบริการฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพ⁸

การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์และพัฒนาแนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสนับสนุนการดูแลผู้พิการและผู้สูงอายุ สร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการจัดบริการฟื้นฟูในระดับพื้นที่

วัตถุประสงค์ (Objective)

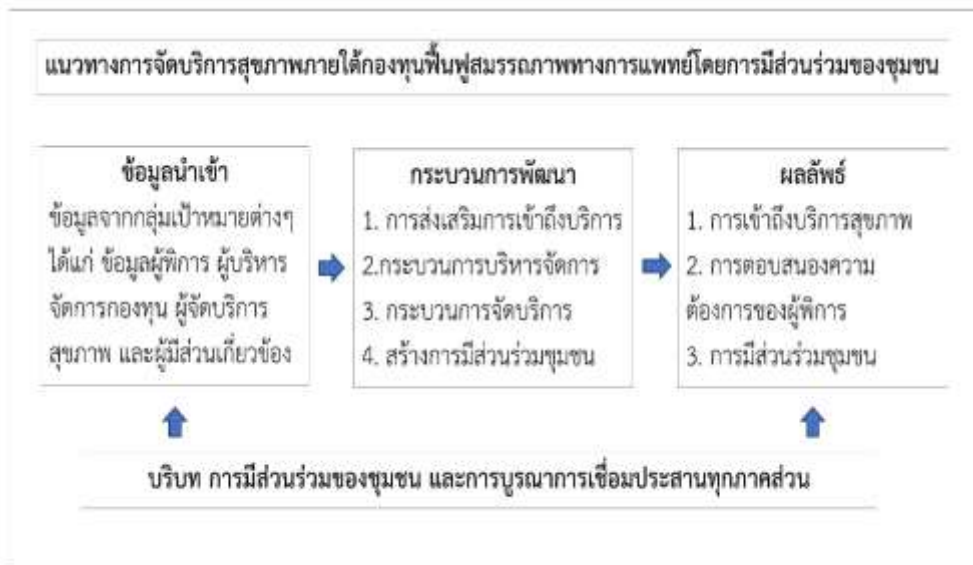
1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาของผู้พิการภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิด System approach ที่ประยุกต์ใช้กับทางการศึกษา ซึ่งมีรูปแบบที่ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า(Input) ได้แก่ปัจจัยเกี่ยวกับผู้เรียน กลยุทธ์ในการ

จัดบริการกระบวนการพัฒนาผู้เรียน (Process) ผลลัพธ์ (Output) การประเมินย้อนกลับเพื่อปรับปรุงพัฒนา (Feedback)⁹

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods research designs) ของ (Creswell & Creswell (2018)¹⁰ มี 3 ระยะ มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์และปัญหาของผู้พิการภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจากผู้รับบริการเพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไปและปัญหาการเข้าถึงบริการ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่ออธิบายบริบทและสาเหตุของปัญหาในการรับ

บริการ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้รับบริการภายใต้กองทุนฟื้นฟูฯ

ระยะที่ 2 ศึกษากระบวนการจัดบริการสุขภาพของกองทุนฟื้นฟูฯ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการถอดบทเรียนการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน เพื่อสะท้อนกระบวนการพัฒนาและปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จ พร้อมทั้งจัดเวทีคืนข้อมูลเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

ระยะที่ 3 เพื่อหาแนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูฯ

สมรรถภาพทางการแพทย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการนำข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพมาสังเคราะห์เพื่อร่างแนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟู และจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากผู้บริหาร หน่วยบริการ และภาคีเครือข่าย เพื่อร่วมเสนอแนวทางการพัฒนาแนวทาง และจัดเวทีประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังข้อเสนอจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร และผู้รับบริการ ก่อนนำมาปรับปรุงเป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์

พื้นที่ที่ศึกษา ศึกษาในจังหวัดแห่งหนึ่งเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล ประกอบไปด้วย 6 กลุ่มดังนี้

1) ผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ มีเกณฑ์คัดเข้า คือเป็นผู้รับบริการที่ได้รับการดูแลและการฟื้นฟูจากกองทุนฟื้นฟู ในปีงบประมาณ 2566 มีทะเบียนบ้านในจังหวัดที่ศึกษาและเป็นผู้สมัครเข้าร่วมโครงการวิจัย เกณฑ์การคัดออก คือ ผู้รับบริการที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟู มีปัญหาสุขภาพที่ต้องนอนรับการรักษาที่โรงพยาบาลและเป็นผู้ที่ไม่สามารถสื่อสารได้ คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*POWER โดยนำค่า mean และ SD จาก ศิริหาภาค¹¹ โดยนำค่า (mean) 2.01, 2.53 และ (SD) 0.318, 4.32 ตามลำดับและ Effect size 0.2 เพิ่มการ

สูญเสีย 10 คน คำนวณได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 771 คน แต่พบว่าผู้มารับบริการเป็นกลุ่มที่เข้ามาภายใต้โครงการที่ขอทุนสนับสนุนจากกองทุนฟื้นฟู จึงได้สุ่มโครงการมา 5 โครงการซึ่งมีจำนวนขนาดตัวอย่าง 991 คน 2) ผู้บริหารจัดการกองทุนฟื้นฟูจำนวน 3 คน 3) ผู้จัดบริการสุขภาพของกองทุนฟื้นฟู จำนวน 5 คน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 6 แห่ง 4) ผู้รับบริการภายใต้กองทุนฟื้นฟูเป็นเครือข่ายที่เสนอโครงการมาขอรับการสนับสนุนจากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ ในปีงบประมาณ 2566 รพ.สต. 4 แห่ง จำนวน 20 คน และ ชมรมนุสรณ์ล้อ 1 แห่ง 5) ผู้รับบริการภายใต้กองทุนฟื้นฟู ผู้พิการและผู้ดูแลในครอบครัว 991 คน

เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือการวิจัย มีดังนี้

แบบสอบถามข้อมูลและปัญหาของผู้รับบริการภายใต้กองทุนฟื้นฟู ประกอบไปด้วย ข้อมูลของลักษณะทางประชากร และความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดัชนีบาร์ธอลเดิล (Barthel ADL index) มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) อยู่ในช่วงได้ค่าเท่ากับ 0.71 และ 0.97¹²

แนวทางการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มผู้รับบริการภายใต้กองทุนฟื้นฟู ประกอบด้วย (1) ความต้อง

และปัญหาการรับบริการสุขภาพด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ (2) การเข้าถึงการบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟู และ (3) ผลจากการรับบริการสุขภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ระยะเวลาประมาณ 60-90 นาที ตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเสา (Triangulation) โดยการตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บมาจากบุคคลที่แตกต่างกัน ผู้พิการ ผู้จัดบริการ เครือข่ายที่ขอการสนับสนุนภายใต้กองทุนฟื้นฟู มีความแตกต่างกันหรือไม่ การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อการถอดบทเรียนประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุดได้แก่ 1) แนวทางการสนทนากลุ่มผู้บริหารจัดการกองทุนฟื้นฟู และผู้จัดบริการสุขภาพของกองทุนฟื้นฟู โดยเป็นแนวคำถามเกี่ยวกับ (1) บทเรียนของการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในพื้นที่ (2) กระบวนการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ (3) กระบวนการสร้างเครือข่าย (4) กระบวนการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูด้วยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคีรัฐภาคเอกชน และชุมชน ให้สอดคล้องกับความต้องการของบริบทพื้นที่ (5) ผลลัพธ์การจัดบริการ (6) ปัญหาและความต้องการการพัฒนาแนวทางการจัดบริการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ และ 95%CI ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิง

คุณภาพ นำมาวิเคราะห์โดย (1) กำหนดตารางการบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม (2) ถอดเทปและตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล (3) ข้อมูลที่บันทึกเสร็จจะถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

จริยธรรมการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพกองทุนระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหลังการถ่ายโอนภารกิจ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัด จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น เลขที่ HE66313 ลงวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2566

ผลการวิจัย (Result)

ผลการศึกษาสถานการณ์ปัญหาของผู้พิการภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์จังหวัดแห่งหนึ่งเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางประชากรของผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ พบว่า ผู้พิการที่รับบริการในกองทุนฟื้นฟู ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุเฉลี่ย 63 ปี (SD.=20.41) สถานภาพมีคู่สมรสร้อยละ 66.70 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 71.44 มีอาชีพการเกษตรกรรม ร้อยละ 54.99 และพบว่าผู้พิการมีผู้ดูแลในครอบครัว ร้อยละ 4.24 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละลักษณะทางประชากรของผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟูฯ (n=991)

ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากร	จำนวน (ร้อยละ)	ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากร	จำนวน (ร้อยละ)
1. เพศ		4. สถานภาพสมรสปัจจุบัน	
- ชาย	461 (46.52)	- โสด หม้าย/หย่า แยก	661 (66.70)
- หญิง	530 (53.48)	- คู่	330 (33.30)
2. อายุ Mean (SD)	62.25 (20.41)	5. การประกอบอาชีพ	
- น้อยกว่า 20 ปี	56 (5.65)	- หยุดทำงานแล้ว	251 (25.33)
- 20 - 44 ปี	119 (12.01)	- ประกอบอาชีพ	740 (74.67)
- 45 - 59 ปี	218 (22.00)	- เกษตรกรรม	545 (54.99)
- 60 ปีขึ้นไป	598 (60.34)	- รับจ้าง	195 (19.68)
3. ระดับการศึกษา		6. อาศัยอยู่ร่วมกับผู้ดูแลหลัก	
ชั้นสูงสุด			
- ไม่ได้เรียน	169 (17.05)	- อาศัยอยู่คนเดียว	42 (4.24)
- ประถมศึกษา	708 (71.44)	- ผู้ดูแลอยู่ร่วมด้วยในครอบครัว	882 (89.00)
- มัธยมศึกษา	105 (10.60)	- ผู้ดูแลแต่ไม่ได้อยู่ร่วมด้วยในครอบครัว	67 (6.76)
- ปริญญาตรีขึ้นไป	9(0.91)		

2. ลักษณะความพิการของผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ พบว่า ผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟูฯ ส่วนใหญ่ มีสาเหตุความพิการจากชราภาพ ร้อยละ 35.42 มีความพิการทางการ

เคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ร้อยละ 78.81 มีระยะเวลาเฉลี่ยของการเกิดภาวะฟังก 10 ปี (SD.=11.55) ได้เข้ามารับบริการกองทุนฟื้นฟูฯ มีระยะเวลาเฉลี่ย 5 ปี (SD.=5.75) และมีภาวะฟังกทั้งหมดร้อยละ 44.82 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละลักษณะความพิการและการมีภาวะพึ่งพิงของผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟูฯ (n=991)

ลักษณะความพิการ	จำนวน (ร้อยละ)	ลักษณะความพิการ	จำนวน (ร้อยละ)
1. สาเหตุความพิการ		4. ประเภทความพิการ	
- ชราภาพ	351 (35.42)	- ไม่มีความพิการ	137 (13.82)
- จากการทำงาน	230 (23.21)	- พิการ	854 (86.18)
- อุบัติเหตุทางจราจร	211 (21.29)	- การเคลื่อนไหว	673 (78.81)
- พิการแต่กำเนิด	112 (11.30)	- การเห็น	50 (5.85)
- หกล้ม	65 (6.56)	- การได้ยิน	37 (4.33)
- โรคประจำตัว	22 (2.22)	- ทางจิตใจ	34 (3.98)
2. ระยะเวลาการพึ่งพิง/ ความพิการ Mean (SD)	9.72 (11.55)	- สติปัญญา	34 (3.98)
- น้อยกว่า 5 ปี	340 (34.31)	- การเรียนรู้	22 (2.58)
- 5 – 9 ปี	360 (36.33)	5. การมีภาวะพึ่งพิง	
- 10 ปีขึ้นไป	291 (29.36)	- ไม่รุนแรง (12 คะแนนขึ้นไป)	489 (49.34)
3. ระยะเวลาเข้ารับบริการ กองทุน Mean (SD)	5.20 (5.75)	- มีภาวะพึ่งพิง (0-11 คะแนน)	502 (50.66)
- น้อยกว่า 3 ปี	311 (31.38)	- ปานกลาง (8 – 11 คะแนน)	169 (33.67)
- 3 – 4 ปี	246 (24.82)	- รุนแรง (5 – 7 คะแนน)	108 (21.51)
- 5 ปีขึ้นไป	434 (43.80)	- ทั้งหมด (0 – 4 คะแนน)	225 (44.82)

3. ภาวะสุขภาพและภาวะพึ่งพิง
ประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ พบว่า ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 27.55 (95%CI=2.48 -3.04) ผลการประเมินความสามารถความสามารถในการ

ดำเนินชีวิตประจำวัน พบว่า ผู้รับบริการมีข้อจำกัดมากที่สุด คือ การใช้ห้องน้ำ ร้อยละ 74.07 รองลงมา การขึ้นลงบันได 1 ชั้น และการเคลื่อนที่ภายในห้องหรือบ้าน ร้อยละ 73.86 และตามลำดับ ร้อยละ 71.34 ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและความชุกภาวะสุขภาพและภาวะพึ่งพิงประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้รับบริการกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ (n=991)

ลักษณะความพิการ	จำนวน (คน)	ความชุก (95%CI)	ลักษณะความ พิการ	จำนวน (คน)	ความชุก (95%CI)
1.ข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมขั้นพื้นฐาน			2. การเจ็บป่วยโรคเรื้อรัง		
- การรับประทานอาหาร	470	47.43 (4.43-5.06)	- ไม่มี	174	17.56 (1.52-2.01)
- การล้างหน้า หวีผมฯ	817	37.84 (3.48-4.09)	- มี	817	82.44 (7.99-8.48)
- ลูกนั่งจากพื้นนอนหรือเตียง	668	67.41 (6.44-7.03)	- โรคความดันโลหิตสูง	273	27.55 (2.48 - 3.04)
- การใช้ห้องน้ำ	734	74.07 (7.12-7.68)	- โรคเบาหวาน	195	19.68 (1.72-2.23)
- การเคลื่อนไหวที่ภายในห้อง	707	71.34 (6.84-7.41)	- โรคข้อเสื่อม	112	11.30 (0.94-1.34)
- การสวมใส่เสื้อผ้า	611	61.65 (5.86-6.47)	- โรคหอบหืด	39	3.94 (0.28-0.53)
- การขึ้นลงบันได 1 ชั้น	732	73.86 (7.10-7.66)	- โรคหัวใจ	32	3.23 (0.22-0.45.)
- การอาบน้ำ	441	44.50 (4.14-4.77)	- ตาบอด / ต้อหิน	83	8.38 (0.67-1.03)
- การกลืนอาหาร	582	58.73 (5.56-6.18)	- โรคอื่นๆ	83	8.38 (0.67-1.03)
- การกลืนปัสสาวะ	601	60.65 (5.75-6.37)			

จากการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า ผู้พิการมีปัญหาสุขภาพร่างกาย ทำให้เกิดข้อจำกัดในการทำกิจวัตรประจำวันและต้องการการฟื้นฟูทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง

ด้านจิตใจ ผู้พิการมีความเครียดและรู้สึกเป็นภาระต่อครอบครัว ด้านสังคมและเศรษฐกิจ พบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมจำกัดและ

สูญเสียรายได้ นอกจากนี้ ผู้พิการยังต้องการข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและทักษะการใช้ชีวิต

กรณีศึกษาครอบครัวตา ก. (ชาย 64 ปี) อาศัยอยู่กับน้องชาย อายุ 62 ปีและน้องสะใภ้ อายุ 60 ปี (ไม่มีบุตร) น้องชายพิการขาอ่อนแรงเคลื่อนที่ภายในห้องไม่ได้ ต่อมา ตา ก. หลังจากปลดประจำการเป็นทหารได้ 2 ปี เริ่มมีอาการขาอ่อนแรงทั้งไม้สามารถเคลื่อนไหวได้เหมือนกับน้องชาย น้องสะใภ้จึงเป็นผู้ดูแลผู้พิการ 2 คน น้องชายมีความเครียดรู้สึกว่าเป็นภาระให้ภรรยาต้องช่วยเข้าห้องน้ำและกิจกรรมอื่นๆ น้องชายจึงได้ผูกคอตายพร้อมเขียนจดหมายมีข้อความเกี่ยวกับ “การไม่ต้องการเป็นภาระ” PTS_50966

4. การพัฒนาการจัดบริการภายใต้กองทุนฟื้นฟู พบว่า แบ่งเป็น 2 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) การจัดบริการโดยคณะกรรมการ ตั้งแต่ปี 2553 ครอบคลุมการจัดสรรงบประมาณ ภายใต้การอุปการะ การฟื้นฟูทางการแพทย์ การปรับสภาพแวดล้อม และการติดตามประเมินผล 2) การจัดบริการเพื่อเพิ่มการเข้าถึงกองทุน ครอบคลุมทั้งจังหวัด ผ่านความร่วมมือกับโรงพยาบาล หน่วยบริการปฐมภูมิ อสม. และชมรมผู้พิการ เช่น คลินิกมนุษย์ลัธ ผลลัพธ์ที่สำคัญ พบว่าผู้พิการเข้าถึงบริการสุขภาพได้มากขึ้นโดยเฉพาะการลดการเกิดแผลกดทับ ลดความทุกข์และภาระของครอบครัว เรียนรู้ทักษะการปรับตัว และทำกิจกรรมในชุมชน สามารถหารายได้

และลดความรู้สึกเป็นภาระ การมีส่วนร่วมของชมรมผู้พิการและอาสาสมัครช่วยเสริมทักษะและการผลิตกายอุปกรณ์เฉพาะบุคคล

5. แนวทางการจัดบริการสุขภาพกองทุนฟื้นฟู โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการสังเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษานำสู่การพัฒนาแนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูได้พบแนวทาง ดังนี้

5.1 การส่งเสริมการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพกับทีมสหวิชาชีพภายใต้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์

5.2 อบจ. พัฒนาความร่วมมือเครือข่าย โดยพัฒนาความร่วมมือระหว่าง อบจ. รพ.สต. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) และคลินิกมนุษย์ลัธให้เกิดระบบการรับส่งพิการให้ได้รับการฟื้นฟูทางการแพทย์ที่จำเป็นอย่างสม่ำเสมอ การเยี่ยมบ้านทีมสหวิชาชีพ ในช่วง 6 เดือนแรกด้วยทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว พยาบาลวิชาชีพ นักกายภาพบำบัด เภสัชกร

5.3 พัฒนารฐานข้อมูลผู้รับบริการ โดย อบจ. พัฒนารฐานข้อมูลผู้พิการและผู้ป่วยติดเตียงของหน่วยงานต่างๆ เช่น อบจ. อบต. พม. สปสช. เพื่อความครอบคลุมในการรับบริการ การสนับสนุนของแต่ละหน่วยงานเพื่อความชัดเจน บูรณาการสวัสดิการและแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อน

5.4 พัฒนานักบริหาร/ผู้ดูแล โดย อบจ.ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอาสาหรือผู้ดูแลผู้พิการที่มีชั่วโมงการทำงานต่อวันชัดเจน และได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดคุณภาพการดูแลในระยะยาวในอนาคต

5.5 อบจ. สร้างการมีส่วนร่วมชุมชน พัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายในระดับชุมชน ได้แก่ อบต. หน่วยบริการปฐมภูมิ ผู้นำชุมชน อสม. องค์กรชุมชน สมาคมผู้พิการ ค้นหาผู้รับบริการเพื่อขยายกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือและการฟื้นฟูสมรรถภาพให้กับผู้รับบริการเข้าถึงบริการอย่างครอบคลุม

อภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

(Discussion and Conclusion)

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นสถานการณ์ของผู้พิการที่ได้รับการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟู พบว่า ผู้พิการ มีอายุเฉลี่ย 63 ปี (SD.= 20.40) มีความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ร่วมกับการเจ็บป่วยโรคเรื้อรัง และสอดคล้องกับข้อมูลการสำรวจความพิการ 2562 ที่พบว่า ผู้พิการส่วนใหญ่มีความบกพร่องทางการเคลื่อนไหวและมีโรคเรื้อรังร่วมเป็นปัจจัยส่งเสริม ซึ่งบ่งชี้ว่าผู้พิการในชุมชนมีความต้องการเข้าถึงบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ที่สะดวกและมีประสิทธิภาพ โดยมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรค เช่น แผลกดทับ

การเดินทางที่ไม่สะดวก ขาดแคลนการสนับสนุนทางการเงิน และกายอุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมกับผู้พิการเฉพาะราย สอดคล้องกับการศึกษาของณัฐวิชานันท์ วงศ์ชาติ และลัทธิวิ ปิยะบัณฑิตกุล⁵ ที่พบว่า ผู้พิการต้องการการสนับสนุนจากชุมชนในการปรับสภาพแวดล้อม การฝึกทักษะอาชีพ และการได้รับกำลังใจจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้พิการ¹³ นอกจากนี้ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการการสนับสนุนให้เข้าถึงกองทุนฟื้นฟูฯ จากครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงการฟื้นฟูฟื้นฟู¹⁴

การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูฯ ภาครัฐทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณและติดตามประเมินผลอย่างมีระบบ ขณะที่องค์กรชุมชน เช่น รพ.สต. คลินิกมนุษย์ล้อ และแกนนำชุมชน¹⁵ ร่วมวางแผนและดำเนินโครงการ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) และส่งเสริมความยั่งยืนของการดำเนินงาน¹⁶

นอกจากนี้ การพัฒนาแนวทางการจัดบริการสุขภาพภายใต้กองทุนฟื้นฟูฯ พบว่า การฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องในระยะ 6 เดือนแรก หลังเกิดความพิการ¹⁷ โดยทีมสหวิชาชีพทั้งในโรงพยาบาลและชุมชน ช่วยเพิ่มสมรรถนะ

ร่างกายและจิตใจของผู้พิการ การสร้างเครือข่ายอาสาและผู้ดูแลที่ผ่านการอบรมพร้อมจัดทำฐานข้อมูลผู้พิการที่ครอบคลุมทำให้สามารถวางแผนบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และภาคเอกชน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการเข้าถึงบริการฟื้นฟูที่มีคุณภาพและยั่งยืนในระดับพื้นที่¹⁸

ข้อเสนอแนะ

การสนับสนุนกิจกรรมการดูแลช่วยเหลือและการฟื้นฟูสมรรถภาพในระดับจังหวัดและระดับชุมชน การพัฒนาความร่วมมือระหว่าง อบจ. รพ.สต. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลจังหวัด และคลินิกมุขยลื้อ ตลอดจนการสร้างภาคีเครือข่ายในระดับชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) องค์กรชุมชน

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement)

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากหน่วยจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ภายใต้โครงการ การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพกองทุนระบบหลักประกันสุขภาพในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่หลังการถ่ายโอนภารกิจโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

เอกสารอ้างอิง (Reference)

1. World Health Organization. **Global Report on Health Equity for Persons with Disabilities**. [Internet]. 2022 [Cited 2025 July 10]; Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240063600323>.
2. National Statistical Office. **The 2022 Disability Survey**. [Internet]. 2022 [Cited 2025 July 10]; Available from: <https://www.unicef.org/thailand/media/11376/file/Disability%20Survey%20Report%202022.pdf>.
3. ปุรินทร์ ศรีศศลักษณ์, จิรพรรณ โพธิทอง, สุนิสา จันทร์แสง. **คุณภาพชีวิตของคนพิการจังหวัดสุพรรณบุรี**. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุพรรณบุรี. 2561; 1(1): 73–84.
4. วราภรณ์ คำนนท์. **คุณภาพชีวิตของผู้พิการในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ**. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น. 2560; 24(3): 42–53.
5. ญัฐชานันท์ วงศ์ชาติ, ลัทธิ ปิยะบัณฑิตกุล. **การศึกษาปัญหาและความต้องการการฟื้นฟูผู้พิการทางร่างกายในชุมชน**. วารสารพยาบาลและการดูแลรักษา. 2566; 14(4): e265933/1–13.
6. คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560**. 2017. [อินเทอร์เน็ต]. 2560

- [เข้าถึงเมื่อ 2568 กรกฎาคม 10]; เข้าถึงได้จากรายการ : <https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>.
7. กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. **แผนปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2566–2570)**. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 2568 กรกฎาคม 10]; เข้าถึงได้จาก: <https://planning.dusit.ac.th/main/wp-content/uploads.pdf>.
  8. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. **คู่มือการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพระดับจังหวัด**. กรุงเทพฯ: สปสช.; 2563.
  9. Kumar, A. Academic institution as a system and system' approach to them and attributes of their excellence. *International Journal of Research*. 2021; 9(1): 271–278.
  10. Creswell JW, Creswell JD. *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 5th ed. London: SAGE Publications; 2018.
  11. ศิราณี ศรีหามาศ, ธารา รัตนอำนวยศิริ, นวลละออง ทองโคตร, รุ่งทิพย์ พรหมบุตร, สรัญญา เปล่งกระโทก, วิทยา วาโย, ศรีสุดา ลุนฟูฒิ. **รูปแบบการพัฒนา นโยบายสาธารณสุขด้านการดูแลระยะยาวในชุมชนอีสานโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน**. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ. 2566; 16(1): 165–78.
  12. Laohaprasitiporn P, Jarusriwanna A, Unnanuntana A. Validity and Reliability of the Thai Version of the Barthel Index for Elderly Patients with Femoral Neck Fracture. *J Med Assoc Thai*. 2017; 100(5): 539–48.
  13. พนาศักดิ์ เวียงสงค์. **รูปแบบการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพจากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพจังหวัดมหาสารคาม**. พัฒนวารสาร. 2563; 7(1): 51–62.
  14. จีระศักดิ์ พรหมลับ, ลำพึง วอนอก. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงบริการกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการในอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น**. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9. 2568; 19(3): 1061–77.
  15. รัถยานภิศ รัชตะวรรณ, ธมลวรรณ แก้วกระจก, วรรณรัตน์ จงเขตกิจ, ปิยะพร พรหมแก้ว, ดาไลมา สำแดงสาร, ดลปัทม ทวงเลิศ. **กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพ**. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้. 2018; 11(1): 231–8.
  16. สุริยันต์ ปัญหาราช. **ผลการดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพจังหวัดหนองบัวลำภู**. วารสารเวชศาสตร์ฟื้นฟูไทย. 2560; 27(3): 108–14.

17. กระทรวงสาธารณสุข. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยระยะกลาง Guideline for Intermediate Care สำหรับบุคลากรทางการแพทย์ตามแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan). นนทบุรี: บริษัท บอว์น ทู ปี พับลิชชิง จำกัด; 2562.
18. อดิษฐ์พงษ์ ประถมวงศ์. บทเรียนจากปัจจัยความสำเร็จของกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพจังหวัดตราด ต่อการได้รับรางวัลด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ. 2565; 5(1): 127–140.